

Isten építőmunkásai

Mennyi széthúzás, féltékenység, egymás elleni mesterkedés van Krisztus egyházában! Hányszor azért nem megy előre az egyház szekere, mert ahányan vagyunk, annyifelé húzzuk azt! Miért kellene a falak? Azért, hogy védjenek. Isten egyházának is védelemre van szüksége.

2.

Új esztendő üzenetei

Ahogy átléptük az újabb fél évezred reményiségének küszöbét, máris előttünk a folyamatosan magunkkal hordozott kihívás és feladat: az egyházat minduntalan meg kell újítani, jellegét megőrizve a változó társadalmi folyamatokhoz igazítani...

3.

Az ember, aki nem akart feledni

Wass Albert a véreitől is elidegenített, öntudatát vesztett embernek írta le, mi az a magyar nemzet. Ezzel pedig a kommunizmus lelkekben végzett rombolásait gyógyította, láttatva, mit jelent magyarként Erdélyben élni, mit jelent Trianon.

3.

AZ ERDÉLYI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET GYÜLEKEZETI LAPJA

ÜZENET

XXIX. ÉVF. • 3. SZÁM
2018. FEBRUÁR 1.
ÁRA 1 LEJ

A tolerancia Erdélye után a szeretet Erdélye

A 450 éves erdélyi vallásszabadságot ünnepelték Tordán

Nagyszabású ünnepségen emlékeztek meg az 1568-as tordai országgyűlés és a vallásszabadság kihirdetésének 450. évfordulójáról. Az eseményen a felek a békés jövő építésének fontosságát hangsúlyozták.

A hálaadó istentiszteletet Bálint Benczédi Ferenc unitárius püspök nyitotta meg. Elmondta, az ünnepen az elmúlt 450 évre visszatekintve „megérezzük parányi mivoltunkat, és hálát adunk Urunknak, hiszen gondviselése – minden emberi számítást felülírva – lehetővé tette, hogy a jó szándék győzedelmeskedjék a gyarlóság fölött.”

A püspök szerint a történelem legsötétebb pillanataiban is az emberség felülkerekedett a kicsinyességen, és a keserűségek, nehézségek ellenére a hívek megértették Jézus tanítását: „Arról fogja megtudni mindenki, hogy az én tanítványaim vagytok, ha szeretitek egymást.”

Jakubinyi György Miklós gyulafehérvári római katolikus érsek szerint a vallásszabadság gondolata minden embert megmozgat, még az ateistákat is, hiszen a lelkiismereti szabadsághoz az is hozzátartozik. „Korunkban a terjedő elvilágiasodás hatására ráébredtünk arra, amit Jézus mondott: a keresztény tanúságtétel egyik erőssége az egység” – hangsúlyozta az érsek.

4.

Fotó: Kiss Gábor

Nem szeretnénk feloldódni

Beszélgetés Kató Béla püspökkel az elmúlt évről, a REFO 500-ról, választásokról és az egyház előtt álló feladatokról

– Sikerült-e a tervek szerint megünnepelni a reformáció jubileumát? Közelebb került-e vajon az erdélyi magyar református az egyházhoz?

– Ezt igazán még nem lehet felmérni, de a lehetőség benne volt. A legkisebb egyházközösséget is arra buzdítottuk: a jubileumi évet kihasználva mozgósítsa a gyülekezetet, mozdítsa meg a híveket. Ha ez sikerült, akkor annak meglehet az eredménye. Hogy sikerült-e mindenhol leásni a gyökerekig, abban nem vagyok biztos.

5.

Keressd a bölcsességet...

A z asszonyok világimanapja öt évente tartja nemzetközi nagygyűlést, amelynek célja tovább építeni a mozgalmat, ugyanakkor a következő öt éves ciklus új vezetőségét és programjait is meghatározzák. Tavaly a braziliai Foz do Iguacu volt a házigazdája e rangos eseménynek, ahol a világ 81 országából 188 kiküldött volt jelen. A küldöttek a világimanapot átfogó földrészeket (Európa, Ázsia, Afrika, Észak-Amerika és Karib-térség, Dél-Amerika, Közel-Kelet és Óceánia) és a három nagy történelmi keresztyén egyházat (római katolikus, ortodox és protestáns) képviselték. Isten csodálatos kegyelme folytán hazánkat ketten képviseltük a lutheránus egyház küldöttjével, Tóth Edit medgyesi kántornővel.

A konferencia témája – Keressd a bölcsességet, hogy vigyázz Isten teremtésére – felhívás volt a közös imádságra és cselekvésre, amely téma egyúttal a 2018-as világimanap központi gondolata is.

7.

Tanulságos igék Nehémiásról 3.

Isten építőmunkásai

Sok kéz hamar kész, gyakran szoktuk emlegetni. És ez valóban így van. Milyen szép idők voltak azok, amikor a rokonok, szomszédok, barátok elmentek kalákában dolgozni egymásnak. Ha az emberek összefognak, sok mindent el tudnak végezni.

Ez Isten országában is érvényes. Mindenki összefog Jeruzsálem falainak a megjavítására. Itt teljes listát kapunk az építők, javítók neveivel. De mit kezdünk mi ilyen listával? A legtöbb bibliaolvasó át is szokta ugrani a fejezetet. Ez érthető, de mégsem jó. Mert az ilyen listák sokatmondóak lehetnek. Ugyanis itt Isten építőmunkásairól van szó. Őket azért jegyezték fel, mert Istennek terve volt velük. Neveik feljegyzésével Isten Szentleke üzeni akar nekünk valamit. Fontos üzeneteket érthetünk meg arról, hogyan akarja Isten ma építeni országát. Hiszen az egyház egyfajta építőtelep. Nem véletlen, hogy Pál azt írja a korinthusbelieknek: Isten épülete vagytok. E kifejezésben ott van az egyház titka, de a

Ezek után vessünk egy pillantást a munkásokra, akik Jeruzsálem falainál dolgoznak. Sokan jönnek messzi vidékekről, nemcsak a jeruzsálemiek dolgoznak. Vannak persze távol maradók, kényelmesek is, akik mindig mindenből kihúzzák magukat, s akiknek jelszavuk: fogjuk meg és vigyük!

Vajon mi hol vagyunk? A mi nevünk ott van-e az építők sorában? Merünk-e, ha kell, tisztséget is vállalni, több munkát és felelősséget vállalni a munkában? Odatesszük-e kezünket, szívünket? E munkában az a szép, hogy mindenki tesz valamit. Persze nem mindenki egyformán, de egyesek második adag munkát is kérnek.

Egy másik feltűnő dolog a munkások sokfélesége. Nincs két egyforma ember közöttük. A nép minden rétegéből érkeznek emberek: tanultak és egyszerűek. Érdemes megfigyelni, hányféle hivatású ember dolgozik. A főpap és a többi pap sem tartja rangon alulinak, hogy megragadja a lapátot és a csákányt. Ott vannak a lévíták, a templomi szolgák, de az aranyművesek is. Ők sem sajnálják kifinomult kezüket, pedig ők ilyen munkát eddig még sohase végeztek.

Az is csodálatos, hogy nemcsak férfiak dolgoznak, hanem asszonyok is. E munkában mindenkire szükség van, senki sem felesleges, Isten mindenkit használ. Senkit sem nyilvánítanak alkalmatlannak, senkit nem néznek le, mindenkit megbecsülnek. Így van ez ma is. Isten fel akar minket is használni országának építésében. Mindenki számára van feladata. Ma is szükség van a tudósra és az írástudatlanra is, az öregre és a fiatalra, az erősre és a gyengére, a férfira és az asszonyra. Nem vagyunk egyformák, és ez jól is van így. Az ajándékokban különbözőség van, de ugyanaz a Lélek – írja Pál apostol. Az egyik jól tud beszélni, a másik pedig tud türelmesen hallgatni, a harmadik vigasztalni. Senki ne mondja, hogy ő semmit sem tud tenni Isten ügyéért. Hiszen ő tesz alkalmassá a szolgálatra. Csak legyünk készek, szánjuk oda magunkat.

Azt is láthatjuk, hogy mindenkinek megvolt a kijelölt helye. A papok és a lévíták a templomhoz közel dolgoztak, másvalakiről azt olvassuk, hogy a saját házával szemben lévő szakasznál

„Eljásib, a főpap és testvérei, a papok nekiláttak és fölépítették a Juh-kaput [...] Mellettük építettek a jerikóiak, ezek mellett pedig Zakkúr, Imri fia épített.”
(Neh 3,1a–2)

javított. És mindenki másképp dolgozott. Voltak, akik önállóan tudták végezni munkájukat, míg másoknak irányításra volt szükségük. Volt, aki egyedül, mások kettesével láttak munkához.

A mellett, mellette, mellettük szavak refrénszerűen visszatérnek. Olyan emberek, akik különböző helységekből, rétegekből érkeztek, tudnak szépen egymás mellett dolgozni. Minden különbség eltűnik, s csak egy közös cél marad: felépíteni Jeruzsálem falait. Sokszor épp ez hiányzik belőlünk. Mennyi széthúzás, féltékenység, egymás elleni mesterkedés van Krisztus egyházában! Hányszor azért nem megy előre az egyház szekere, mert ahányan vagyunk, annyiféle húzzuk azt!

Végül az utolsó kérdés: miért kellene a falak? Azért, hogy védjenek. Isten egyházának is védelemre van szüksége. A Szentírás és a hitvallásaink védelmeznek bennünket a világ támadásai ellen. Becsüljük meg őket!

| LŐRINCZ ISTVÁN |

Isten fel akar minket is használni országa építésében. Mindenki számára van feladata. Ma is szükség van a tudósra és az írástudatlanra is, az öregre és a fiatalra, az erősre és a gyengére, a férfira és az asszonyra.

feladata is. Mert ha az egyház az Isten épülete, akkor végül is nem mi építjük azt, hanem Isten. Aki soha nem hagyja abba az építést. Ennek az épületnek az alapját Krisztus feltámadása képezi. A Szentlélek az egyes emberi lelkeket mint téglákat illeszti bele az épületbe. De ez mégsem jelenti azt, hogy nekünk semmit sem kell tennünk. Akiket Isten Lelke elhívott, azok elkezdtek a munkát e szent építkezésben. Azok az Isten munkatársai lettek.

De lássuk most az építést. Mit lehet ebből tanulni? Az első az, hogy meghatározott terv szerint dolgoznak. Minden valószínűség szerint Nehémiás volt a tervező. A tervnek két nagy része van: az első rész a falakra, a másik pedig a városra és a templomra vonatkozik. A javítást a Juh-kapunál kezdik, és ott is végzik be. Vajon véletlen ez? Nem, mert ez a kapu védte a templomot, az istentiszteletet, s itt dobogott a nép szíve. Így van ez a gyülekezeti munkában is. Ott is mindent jól át kell gondolni. Ezért van presbitérium, ezért készítünk missziói terveket, dolgozunk ki stratégiákat. Fel kell tennünk kérdéseket: hogyan tudunk leghatékonyabban dolgozni, hol van szükség erősítésre, újításra?

WASS ALBERT

A gyökér megmaradt

Ezerszáz esztendeje már,
hogy hazát foglaltak őseink e földön,
s őrizték vérrel, ésszel, türelemmel
ezerszáz esztendőn keresztül,
hogy hazánk legyen az ég alatt.
Gyökerünk lenyúlt mélyre, mélyre.
egészen le, Erdély szívébe,
s a mai napig ott maradt.

Történelem viharai
csapkodták, verték ezt a földet,
megtanítottak élni, halni,
mégis magyarnak megmaradni.
Élünk ma is, ahogy lehet,
s Isten-hitünk szent erejével
magyar szívünk szeretetével
őrizzük ezt a gyökeret.

Ki hűséget vet – diadalt arat.

Míg Isten a mi menedékünk
és hűség minden fegyverzetünk,
addig félünk nem szabad:
mert a gyökér, az megmarad!

Ki hűséget vet – életet arat,
és a gyökér, az megmarad!

Új esztendő üzenetei

A protestáns hívek számára az elköszönő 2017-es esztendő egyértelműen a hivatalosan ötszáz éves reformáció megünneplésének alkalma volt. És ahogyan átléptük az újabb fél évezred reménységének a küszöbét, máris előttünk a folyamatosan magunkkal hordozott kihívás és feladat: az egyházat minduntalan meg kell újítani, jellegét megőrizve a változó társadalmi folyamatokhoz igazítani, hogy lezármazottaink lezármazottai számára fenn tarthassuk majdan az ezeréves reformáció megünneplésének a lehetőségét.

Magyar ember számára az új év mindig nagy nemzeti költőnk, Petőfi Sándor születése napjával kezdődik. „Talpra magyar!” – ránk fér a biztatás, amennyiben a költő, társai, különböző korok szabadságszerető egyéniségei nyomdokait szeretnénk követni. Petőfinek Erdély, Magyarország és a nagyvilág számos településén áll szobra, így Marosvásárhelyen is, ahol az új esztendő első napján déli fél egykor különböző templomokból érkező közösség előtt tartottunk megemlékezést immár tizenhetedik éve. Idén – az egy héttel később született

– Wass Albertre is emlékezünk, akinek sajnos nem állhat szobra sem Marosvásárhelyen, sem Kolozsváron, sem máshol romániai közterületen. Az egyik legolvasottabb írónk születésének 110. évfordulója mégis arra kötelezett, hogy emlékét ápoljuk, sőt mi több: jelképes megbocsátást kérjünk azért, hogy a politikai csatározások közepette ma sem lehetséges emlékének a méltó ápolása.

Amúgy a 2018-as esztendő hivatalosan, magyar kormánykörök által kinyilvánítatva Mátyás király emlékévé. Büszkék vagyunk az európai szellemiséget előrevetítő reneszánsz királyunkra, születése helyszínére, erdélyiségére, eszmeiségére. Az ezeréves magyar királyság időbeli középpontján kiemelkedő uralkodónkra, törökverő édesapja fiára, humanista jeles személyiségek pártolójára. A nagy forradalmak által hirdetett (esély)egyenlőséget több évszázaddal korábban legendás igazságossága által előrevetítő királyra.

Orvosoktató szakmámat figyelembe véve 2018-ban jeles magyar orvosokra, orvostudorokra emlékezünk. Márciusban Gecse Dá-

niel születésének 250 éves évfordulója azt üzeni: az emberbaráti áldozatvállalás olyan nemes cselekedet, amely a közösség mozgatórugója lehet. A nemzeti összetartozás napján Genersich Antal száz évvel ezelőtti halálára emlékezünk, arra a Késmárkon (Felvidéken) született patológusprofesszora, aki kivételes módon mind a kolozsvári, mind a budapesti egyetemnek rektora lehetett, és végakarata alapján a Házsongárdi temetőben lelt örök nyugalmat. Júliusban pedig két nagy évforduló lesz magyar vonatkozású orvosi berkekben. Először az anyák megmentője, Semmelweis Ignác születésének kétszázadik évfordulójára, majd a magyar közegészségtan atyjának, Fodor Józsefnek 175 évvel ezelőtti születésére emlékezik a szakma. Mindkettőjük munkássága azt bizonyítja, hogy a közösségi egészséget, a megelőzést célzó tevékenységek az egész emberiség javát szolgálják.

Nagy erdélyi költőnk, Kányádi Sándor *Új esztendő, új esztendő* című versének utolsó versszakával kívánok mindannyiunknak eredményes erdélyi létet az új évre: „Csak mi vártunk illendően, / vidám kedvvel, ünneplőben, / csak a népek vártak téged, / háromszázhatvanöt napi / reménységnek.”

| DR. ÁBRÁM ZOLTÁN |

Az ember, aki nem akart feledni

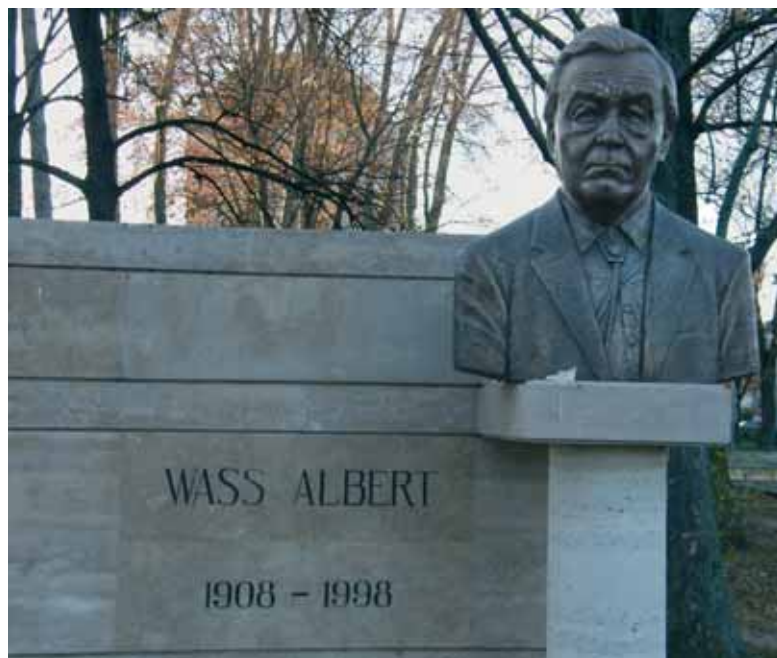
Százöt év pergett le egy születéstől. Az olvasónak olyan érzése támad Wass Albert tájleírásai olvasatán, hogy ez az ember Erdély minden fáját ismerte. De legalábbis egyszer járt mindegyiknél. Az egykori gróf olyan időkben élt, amikor nem lehetett sem Erdély, sem Magyarország írója, lett hát a diaszpóráé, az amerikás magyaroké. És egy olyan országé, amely tudomást sem vett róla. Ahol a mindenkit amerikasító olvasztótégelyben túlhaladottnak számított mindaz, amiről ő regélt. Az ember, aki nem akart feledni. A szívben, szóban, képzeletben, álomban és imádságban hordozott, naponta megélt európai bölcsőt, a Kárpát-medencei magyar otthont és életeret mesélte a távolra szakadtak szívébe, lelkébe. Éltetve bennük a nemzeti érzést. Amíg lehet.

Aztán amikor nagy későre felfedezték az anyaországban is, írásai azt példázták olvasóinak, hogy a nemzet teste és lelke lehet bármennyire is szétszabdalt, soha nem késő a nemzetegyesítés nagy munkájába fogni. Mert önmagunk megismerésének, öntudatának szerves része, ha tudjuk, hogy véreink élnek Kolozsváron és Pozsonyban vagy Szabadkán.

Wass Albert a véreitől is elidegenített, öntudatát vesztett embernek írta le, mi az a magyar, mi az a nemzet. Ezzel pedig a kommunizmus lelkekben végzett rombolásait gyógyította, láttatva, mit jelent magyarként Erdélyben élni, mit jelent Trianon. És egyáltalán milyen Erdély Trianon után. Nem a történelemkönyvekben lapozva, száraz, rideg évszámok fényében, nem ellentmondásos magyarázatok tükrében, hanem a megélt mindennapokban. Milyen az emberi élet a kisebbségi sorban élőknél.

Wass Albert írásművészetének megkapó csodája, hogy mindezt a szívünkbe ülteti, odaröpít az adott helyszínre, és tanít mélységesen beleérezni, milyen az, amikor valakinek bűneként róják fel a magyarságát, az anyanyelvét, a hitét. Ő igazán tudhatta, milyen ez. Megélte életében és halálában egyaránt. És mondhatni ő volt az első abból a sokat emlegetett 23 millióból is, aki már nem várhatta, élhette meg, hogy elmúljon a Kuncze-féle belügymisztérium világa, amelyben lehettél román, szlovák, ukrán és jugoszláv, csak egyvalami nem lehettél: magyar nem lehettél. Semmi áron. Az elszakított magyarság Trianon utáni krónikása sem kapott más elbírálást.

Mindenki másképp élte meg könyveit. Évtizedek óta bezárt, eltorlaszolt ajtók nyíltak a lelkekben. A határon túli olvasókban felszakadhatott a rég várt sóhaj: valaki ért bennünket, valaki, aki megélte mindezt, és elmondja a világnak. Végre egy krónikás, aki regénybe foglalja az erdélyi sorsot. Az anyaországnak újra bemutatja a térképről leradírozott, szétszabdalt nemzetrészeket, megrajzolva a Trianon utáni aktuális helyzetképet. Írásaival harangoz a Reményik által Atlantiszna nevezett elsüllyedt országért. Ébreszt és emlékeztet, elsüllyedt országot, Erdélyt tematizál.

Az író szobra a magyarországi Zalaegerszegen

Még sehol nem volt az idei 110. évforduló, de a Magyar Narancs már tavaly jó előre pánikolt, hogy a Prőhle Gergely által beígért Wass Albert-kiállítás nem az egyesek által vizionált úgynevezett „Wass-problémával” (értsd: munkái közepes irodalmi színvonalúak, életrajza vállalhatatlan, szélsőségesen nacionalista, sőt lehet, antiszemita is), hanem Wass ünneplésével foglalkozik majd. A Petőfi Irodalmi Múzeum igazgatója azóta elmondta: nem „tisztelgő kiállításban” gondolkodik, inkább a Wass-kultusz kialakulásának indokait kereső tárlatban. „Wass Albert nem segítette a trianoni trauma feldolgozását” – mondta Prőhle, ami azért kissé meghökkentő kijelentés. Mint ahogy az is, miért lenne baj, hogy írásaiban érzelmeket generált. De hiszen Trianon minden egészséges magyar emberben érzelmeket kelt. Ma is. Nemcsak annak a lelkében, akit a román népbíróóság a távollétben halálra ítélt, vagyonát elkobozta. A trauma feldolgozását amúgy is meg kell előznie az arról szóló híradásnak, hogy aztán a műveiben sokszor leírt testvéri együttélésben, az összeszorított fogú túlélésben a trauma feldolgozására törekvés is előtűnik.

Az író szavai egymás mellé helyeznek az önismeret és a nemzetismeret lelkekben elvégzett munkájával. Az erdélyit, az anyaországit és mindenki mást, akit évtizedeken át elzárt egymástól a történelem. De ugyanígy az erdélyi román és magyart is, akik felől a gróf azt látatja, hogy bár a történelem viharai legtöbbször sokszor ellentétes oldalra sodorták, de legalább Erdély-szeretettük okán mégis gyakran egyazon oldalon találják egymást.

| FÁBIÁN TIBOR |

A tolerancia Erdélye után a szeretet Erdélye

1. | Kató Béla püspök rámutatott: a magyar jogtörténetben alig találunk példát arra, hogy törvényt Szentírásból vett szöveggel támasszanak alá. „Amikor úgy tűnt, hogy az erdélyi reformáció diadalútját éppen a felekezetképződés vitái fogják megfékezni vagy rossz irányba terelni, az erdélyi diétának dönteni kellett. Kinyitották hát ezt az örök törvényt, a Bibliát, és kinyitották a szívüket is a Biblia előtt. Torda üzenete számunkra az, hogy csak Isten Igéjének fényében és lelkülete szerint lehet maradandó, korszakalkotó törvényt hozni. Jó lenne, ha az Isten és ember iránti bizalom légkörében tovább tudnánk lépni, és a tolerancia Erdélye után megvalósíthatnánk a szeretet Erdélyét” – jelentette ki Kató Béla.

Farkas Emőd unitárius főgondnok szerint a történelem 450 év alatt sok mindent átrendezett, az viszont nem változott, hogy közösségként, felekezetként összefogásra van szükségünk. A főgondnok kijelentette: „a híres erdélyi tolerancia, sokszínűség, a felekezetek együttélése mind valahol 1568-ban gyökerezik”. Sok fájdalmas példája van ma is a felekezetek közötti konfliktusoknak, nem mindig egyszerű türelmesnek maradni, a mások iránti türelmet pedig sokszor összetévesztjük az önfeladással. „Ma szabadon, tartózkodás nélkül emlékezhetünk” – hangsúlyozta, majd főgondnokként arra buzdította a híveket, hogy szelídek, türelmesek és okosak legyenek, hogy tovább örökíthessék az ősök megőrzött értékeit.

Az ünnepi előterjesztést, hogy a Magyar Országgyűlés, valamint Románia parlamentje és az Európai Parlament méltassa a tordai ediktum korszakalkotó jelentőségét, és január 13-át nyilvánítsa a vallásszabadság emléknapjává, Kovács István, a Magyar Unitárius Egyház ügyigazgatója ismertette. Elhangzott: „Mindezeket előrebocsátva mi, az erdélyi szász, illetve magyar evangélikus, református és unitárius egyházak előljárói kezdeményezzük, hogy a Magyar Országgyűlés foglalja ünnepi határozatba jogelődjének, az Erdélyi Országgyűlés 1568. évi tordai ediktumának korszakalkotó jelentőségét. Mivel a 450 éves törvény által kifejezett felekezetközi békes-

A jelenlevők kezdeményezték, hogy a Magyar Országgyűlés foglalja ünnepi határozatba 1568 jelentőségét

...a felekezetek együttélése mind valahol 1568-ban gyökerezik. Sok fájdalmas példája van ma is a vallások közötti konfliktusoknak...

ségre való törekvés, valamint a hit- és lelkiismereti szabadságvágy a magyarság szellemi arculatának meghatározó jellemzőjévé vált, tisztelettel kezdeményezzük, hogy a Magyar Országgyűlés nyilvánítsa a tordai ediktumot kiemelt jelentőségű nemzeti értéknek. Úgy-szintén kezdeményezzük, hogy a Magyar Or-

szággyűlés a magyar történelem eme jelentős eseményének megörökítéseként január 13-át nyilvánítsa a vallásszabadság emléknapjává.”

Kövér László, a Magyar Országgyűlés elnöke szerint a tordai határozat kultúrtörténeti és jogtörténeti fordulópontot jelentett a 16. században. „A tordai határozat megteremtette a vallási békét és az ország nyugalmát egy olyan korszakban, amelyben Nyugaton még sokáig folytak az erőszakos harcok... A magyarokat és románokat a történelem során sok minden szembefordította egymással, de keresztyén hitük és a közép-európai sors, amit maguknak éreztek, összeköti őket, a tordai örökség 21. századi őrzőiként meg kell őriznünk szülőföldünket, a békében és tiszteltben élt életet. Keresztyén értékeink szerint nemcsak az ember hite, hanem teljes önazonossága is Isten ajándéka” – hangsúlyozta Kövér László.

Az istentiszteletet követően leleplezték a vallásszabadság emlékművét a római katolikus templom kertjében. A bronzból készült alkotást 45 beküldött pályázatból választotta ki egy szakbizottság, alkotója Liviu Mocan kolozsvári szobrász – ismertette Gyerő Dávid unitárius főjegyző. A szobor az égbe, Istenhez vezető hitbéli létrát jelképez.

Németh Zsolt, a külügyi bizottság elnöke rámutatott: 1568-ban három nemzet és négy felekezet küzdelmeiből kialakult egy politikai és vallási egyensúly ügy, hogy közben mindenkinek autonómiája volt. „A vallások egyenrangú szintre emelése Erdély fennmaradását szolgálta az egyensúly fenntartása által” – hangsúlyozta Németh Zsolt, aki szerint a tordai törvény szép példája Európa keresztyén gyökereinek. „A mai ideológiai útkeresés során újra kell tanulnunk a tolerancia néhány azóta elveszett gyakorlatát. Például, hogy mindenki ott dönthet a jogairól, ahol gyakorolja őket” – hangzott el.

Az ünnepséget követően az érdeklődők megtekinthették Körösfői-Kriesch Aladár *A vallásszabadság kihirdetése az 1568. évi tordai országgyűlésen* című festményét a tordai városi múzeumban.

A vallásszabadságot szimbolizáló Tordán felavatott emlékmű Liviu Mocan kolozsvári szobrász alkotása

Nem szeretnénk feloldódni

Beszélgetés Kató Béla püspökkel

1. | De egyházkerületi szinten mindenféleképpen erre törekedtünk: megvizsgáltuk a fát, megnéztük a gyökerét.

– És mit találtak?

– Sajnos vannak elhalt részek is. Ám a gyökéret még mindig elég erős ahhoz, hogy a koronát táplálja. Az ápolásra viszont nagy hangsúlyt kell fektetni, hogy még nagyobb romlásnak ne induljon. Képletesen beszélek ugyan, de azzal, hogy a látogatások során megnéztük a gyülekezeteket, intézményeinket, az iskolákban a tanítást, egyúttal megvizsgáltuk erőforrásainkat is. Egy-egy nagyobb megmozdulás során részben tükröződött, hogy van-e még elég egyházhoz kötődő ember. Az emlékezések során kirajzolódott, mekkora tömegek mozdulnak meg, kik keresik az egyházi közösséget és az ahhoz való tartozás lehetőségét. Ezekből merítkezve lehet a következő éveket megtervezni. Úgy fogalmazok, hogy 500 plusz egyben vagyunk, s ettől kezdve a következő éveket így fogjuk számolni, 500 plusz kettő, plusz három...

háznak konzervatív álláspontjáról. Miről van szó?

– Ragaszkodunk az anyanyelvi igehirdetéshez, oktatáshoz, erdélyi magyar református önazonosságunkhoz, ebből pedig nem engedünk. Ez egyeseknek elzárkózást, gettósodást jelent, nem fogják fel. Mások szerint nem értjük az idők szavát, hiszen ma egy nagy nemzetközi egyesülés van folyamatban: teljesen elmosódnak a határok még az egyházak között is. Nem számít, ki a keresztyén, ki a muzulmán vagy éppen buddhista, mindenki jó ember, és mindenkivel együtt lehet élni. E kérdés nyilván a migráció kapcsán jött elő, a nyugatiak csodálkoznak, mi miért nem akarjuk. Elmagyaráztam, hogy nekünk történelmi tapasztalataink vannak erről. Különböző: nem szeretnénk feloldódni egy nagy tengerben, mert az a vesztünket okozná. Úgy érzem, erdélyi magyar közösségünk nem szeretne egy ilyen olvasztótégelybe belesimulni. A nyugati protestánsok politikailag korrektek, és teljesen elfogadják azt a világrendet, amely számtalan meghasonlást kíván tőlük, ők pedig dalolva teljesítik azo-

Kató Béla: ragaszkodunk az anyanyelvi igehirdetéshez, oktatáshoz, református önazonosságunkhoz

– Hogyan ünnepeltek máshol?

– A nyugati világ is megemlékezett a reformációról, de ott nem mentek le a gyökerekig. A lényegről nem akart hallani és beszélni sem. Egyszerű történelmi évfordulónak tekintette. Sehol nem éreztem azt, hogy a nyugati protestáns egyházak az eredeti reformátori elvek szerint szeretnék megújulni. Sőt szemérmesen elhallgatják azt, ami néhány száz évvel ezelőtt megmozdította a szíveket, lelkeket. Új elméleteket gyártva egyre hátrébb és hátrébb lépnek az igazságtól.

– **Évértékelő beszédében a püspök úr arról is beszélt, hogy az egyik svájci küldöttség le-sajnálóan vélekedett erdélyi református egy-**

kat. Amikor együtt vagyunk velük, enyhén szölvá is próbáljuk kerülni a témát, de azért mindig ott lebeg felettünk.

– Létezik-e valamilyen megoldás?

– A svájciak valószínűleg az év eleji konferenciájukat nem véletlenül hegyezték ki erre. Az Ost Europa Tag, a Kelet-Európai Nap éppen erről szólt. A keleti és a nyugati egyházak közötti meg nem értés és véleménykülönbségek témáját akarták feldolgozni. Érzik, hogy valami bekerült a küllők közé. De hogy a feszültséget hogyan lehet feloldani, ezt nem tudja senki, ugyanis az álláspontok merően különböznek. Az pedig különösen rosszul esik, amikor valakik

felsőbbrendű érzéssel mintegy lesajnálják a „kicsi, konzervatív egyházakat”.

– **Év végén a magyar kormány egy nagyobb összeget adott egyházkerületünknek. Célirányos adomány volt? Mire lehet felhasználni a támogatást?**

– Ekkora összeget eddig még egyetlen egyház sem kapott, ez igaz. De azt is tudni kell, hogy az egész Kárpát-medencében a miénk a legnagyobb (ide értve a katolikus és akár az ortodox egyhá-

A nyugati világ is megemlékezett a reformációról, de ott nem mentek le a gyökerekig. A lényegről nem akart hallani és beszélni sem. Egyszerű történelmi évfordulónak tekintette.

”

zat is). Ha csak a Konstancától Máramarosig és le a Zsil völgyéig terjedő területet vesszük, a mintegy 27 milliárd forintnyi támogatás nem is sok. Azért nem, mert százéves lemaradást kell behoznunk, ugyanis intézményeink egy része teljesen lepusztult. Ezek rendbehozatala sokba kerül. Az előbb említett összegből mintegy 300 ingatlant, illetve intézményt kell felújítanunk, létrehozunk. Nemcsak az erdélyiek, hanem a magyarországiak is megszokták, hogy az elmúlt negyven évben intézményeket szervezek, hozok létre az élet legkülönbözőbb területein. Most is olyan tervvel álltam elő, amely részleteire lebontva sok területet foglal magában.

– Hogyan készülnek a megvalósításra?

– Nem könnyű ekkora összeget rövid időn belül szakszerűen elkölteni, de Kolozsváron létrehoztunk egy beruházási irodát, amelyet folyamatosan bővítünk, vidéken is több embert fogunk munkába állítani: tervezőket, kivitelezőket. Hiszen 300 tervet egy helyről nehéz felügyelni, átlátni.

– Melyek a legfontosabbak?

– Az ifjúsággal foglalkozó intézmények megerősítése és felépítése, a református kollégiumok felújítása. A sepsiszentgyörgyi Mikó-kollégiumot a felújítás után sajnos elvették tőlünk. Ám szükség van a marosvásárhelyi kollégium teljes átépítésére. Ugyanakkor a kulturális örökségünk megóvását is célul tűztük ki. Uniós pályázat során megszépült a széki és a Farkas utcai templom, az újabb uniós támogatásnak köszönhetően pedig a dési, bánffyhungyadi, ótordai és nagyenyedi templom lesz soron. De ezenkívül számos templomot kellene még felújítanunk – beleértve akár azokat az Árpád-koriakat is, amelyek elhagyatva állnak.

Szeretnénk Udvarhelyszéken a Zeteváraljai víztározó mellett ifjúsági központot építeni, ahol akár kétezer fiatal is táborozhat. Emellett a bonyhai Bethlen-kastélyt újítjuk fel a hozzá tartozó parkkal együtt, mellé pedig konferenciaközpontot építünk. De tervben van számos gyülekezeti ház felújítása, valamint

| 6.

Nem szeretnénk feloldódni

5. | – *Idén tavasszal parlamenti választásokat tartanak Magyarországon. Mennyire befolyásolhatja az eredmény egyházunk életét, munkáját?*

– Ha arról beszéltem, hogy soha ilyen hathatós támogatást egyházkerületünk nem kapott Trianon után, mint az elmúlt néhány évben, akkor mindenki számára világos lehet: ha bármi is változna Budapesten, számunkra nagy veszteséget jelentene. Ezáltal pedig egy folyamat szakadna meg. Ugyanakkor határozottan visszautasítom azt a feltételezést, hogy a számunkra megítélt támogatás összefüggne bármiféle szavazatvásárlással. Olyan nagy összegről van ugyanis szó (mintegy 90 millió euró – szerk. megj.), amely nem szavazatok megvásárlását jelenti, hanem egy széles körű nemzetstratégia része. Hiszen most van lehetőség arra, hogy azt a hátrányt, amelyet szinte száz év óta érzünk, részben pótoljuk. Ezt kell szem előtt tartanunk. A magyar kormánynak nincsenek „különböző céljai” velünk. Támogatást nyújtott, hogy mi a céljainkat és terveinket a pénzüsszemből próbáljuk megvalósítani, életbe ültetni – itt, Erdélyben.

– *Az utóbbi időben mintha háttérbe szorult volna a restitúció. Hol állunk jelenleg e folyamatban?*

– Az időhúzás rendkívül jó stratégia. Az utóbbi évben teljesen leállt a folyamat. Mintha nem is létezne a restitúciós törvény. Annak idején, 2000-ben a Sapientia egyetem azért jött létre,

mert az erdélyi magyarság hiába kérte az önálló magyar Bolyai Egyetemet. Ezért építünk ingatlanokat és hozunk létre intézményeket most: mert történelmi időket élünk, és van rá lehetőségünk. A régiek közül ugyanis sokat nem szolgáltattak vissza.

– *Az intézményépítés mellett milyen más jellegű tervei vannak az egyháznak?*

– Az intézményépítés szó hallatán nem csak az ingatlanra kell gondolni. Az épületekben folyó munka a lényeges. A teológiai épület felújítása mellett igyekeztünk a teológiai képzésre is figyelni: bevezettük az egyéves gyakorlattal egybekötött hatéves képzést. A diakóniát sem hanyagoljuk el, idén igyekszünk befejezni néhány öregotthon építését: ez is arra világít rá, hogy az egyház miként vállalja fel az idősokkal való gondoskodást, a szeretet-szolgálatot. Természetesen az is fontos, milyen felkészültségű és szellemiségű személyzet dolgozik majd ott, hiszen az határozza meg az intézmény reformátusságát. Továbbra is gondot fordítunk a lelkipásztorok képzésére, idén pedig hangsúlyosabb lesz a presbiterek továbbképzése is. Az egyetemi bentlakások helyzete, az IKE munkája mind lényeges terület számunkra, amelyet továbbra is támogatunk. És rendkívül fontosnak tartom, hogy a nagyvárosi gyülekezetekben több lelkipásztort álljon munkába.

Kolozsvár például rohamosan bővül, évente több ezer lakossal nő, ennek bizonyos hányada magyar. Néhány évtizeden belül akár

Az intézményépítés szó hallatán nem csak az ingatlanra kell gondolni. Az épületekben folyó munka a lényeges.

millió nagyságrendű lehet, ezért a városban az ideérkező magyar reformátusokból gyülekezeteket kell majd alapítani. A nagy kérdés az, lesz-e elég missziós lelkületű lelkipásztor. A gyülekezeteknek és lelkipásztoroknak lesz a feladatuk, hogy kineveljék a fiatalokat – akár 10-15 évig istápolva őket – az ilyen jellegű munkára.

– *Év végén egyházmegyei és egyházkerületi választásokat tartanak. Hogyan tekint erre az esztendőre ilyen szempontból a püspök úr?*

– A presbiterválasztásokat a gyülekezetekben már megejtették, ősszel az egyházmegyei, decemberben pedig a kerületi választásokra kerül sor. Hiszem, hogy egyházunkban felelős emberek élnek, akik nem a saját érdekeiket nézik, hanem az egyház egészére tudnak tekinteni, hogy bizonyos történelmi állapotban mi a legmegfelelőbb lépés. Ez a 2018-as esztendő egyik kihívása: fel tudunk-e nőni a szerepünkhöz, vagy önös érdekeinket próbáljuk előtérbe helyezni? Bízom abban, hogy ennek az évnek a munkája, az együttlétek, különböző alkalmak megerősítik közösségünket, és év végén jó döntést tud hozni.

| SOMOGYI BOTOND |

Fotók: Kiss Gábor

A püspök rendkívül fontosnak tartja, hogy a nagyvárosi gyülekezetek több lelkipásztort alkalmazzanak

Keressd a bölcsességet, hogy vigyázz Isten teremtésére

Világimanapi konferencia Brazíliában

1. | Ezt a dél-amerikai Suriname keresztyén asszonyai állították össze.

A programokat közösen vezették a delegációk, a meghívott vendégek és a vezetőségi bizottság tagjai. Egy környezetvédelmi előadás, három bibliatanulmány, négy régiós ülés, két munkaműhely, két kulturális est, egy közösségépítő ülés, nyolc munkacsoport, tizenkét tematikus kiscsoport, a reformáció nagy női alakjainak felidézése, a résztvevőkből alakult kórus naponkénti fellépése, valamint a kirándulások tették mozgalmassá, színessé és felejthetlenné az együttlétet.

A megnyitóünnepség alapját a suriname-i istentisztelet képezte, témája *Mindaz, amit Isten teremtett, alkotott, nagyon jó!* A bevezető bibliai tanulmány után egy braziliai előadó az Amazonas vidékén élő bennszülött közösségről tartott előadást. Elmondta a helyi asszonyok történetét, bemutatta az Amazonas vidékének tragikus környezetét, az esőerdők kiaknázását, a nagymértékű fakivágást, beszélt a föld és víz megmérgezésének, az állattartás és a szójabab-ültetvények káros hatásáról.

Másnap Dora Arce Valentin kubai teológusnő bibliai tanulmányában az asszonyokat arra ösztönözte, hogy amikor a bölcsesség változásra készlet, akkor meg kell látnunk mindazokat a lehetőségeket, amelyeket e mozgalom globálisan és helyileg képvisel. Ulrike Bechman németországi teológiai professzor a 2019-es imanapot vezette be, amelyet Szlovénia keresztyén asszonyai állítottak össze *Jöjjetek, már minden készen van* címmel. Bibliatanulmányában hangsúlyozta, az isteni igazságnak létezik olyan pillanata, amikor a szegény jogot nyer arra, hogy a gazdag asztalához üljön, és a gazdagnak lehetősége nyílik megváltozni. A szolgálta, a változást lehetővé tevő személy és mi megkérdezhetjük önmagunkat: a világimanap lehet-e ilyen változást előidéző szervezet?

A reformáció 500. évére emlékezve felidéztek Bora Katalinnak, Luther feleségének személyét, elmesélve a női vezetők élettörténetét a múltban és a jelenben. A közösségépítő ülés

arra szólította fel a résztvevőket, hogy együtt, egymásért imádkozzunk.

A konferencia során különbizottság működött a 2022–2026-os időszakra pályázatokat benyújtott országok elbírálására. Itt a fő szempontot a jelenünket foglalkoztató legfontosabb

kérdések, a helyi nemzeti bizottságok szerkezete, valamint a földrajzi egyensúly jelentette. A nyolc munkacsoportban és a tizenkét tematikus kiscsoportban bibliatanulmányokról, imádságról és imádkozó cselekedetről, környezetvédelemről, klímaváltozásról, fiatal nőknek az imanapi mozgalomba való bekapcsolódásáról, az asszonyok szerepéről az egyházban, a gyermekek jogairól, menekültekről, a roma etnikum kérdéséről, a Közel-Kelet békéjéről és az ökumenikus válságról hangzottak el érdekesítő beszélgetések, amelyek befolyásolják a világimanap helyi közösségeit. Csütörtökön a konferencia minden résztvevője feketebe öltö-

zött, együttérzését fejezve ki a fekete csütörtök mozgalommal, amely nemet mond a nők elleni mindenféle erőszaknak. Együttal felhívás is hangzott el, hogy csatlakozzunk e mozgalomhoz egy-egy „fekete csütörtökkel”, hogy tudatosítsuk a világimanap helyi közösségeiben.

A konferencia során felváltva mutatkoztak be az országok a magukkal hozott tárgyi és képi anyagokkal. Erre a célra az előcsarnokban mind a hét földrésznek volt egy asztala, amelyre naponta két-három ország helyezte el a maga kiállítását.

A konferencia utolsó napján az új vezetőséget választottuk meg, majd a pályázatokat elbíráló bizottság ismertette azokat az országokat és témaköröket, akikért a 2022–2026-os

időszakban fogunk imádkozni. (Anglia–Wales–Írország, Tajván, Palesztina, Cook-szigetek, valamint Nigéria).

A szervező új elnöke Laurence Gangloff elzászi református lelkész (Franciaország), pénztárosa Susan Jakson Dowd (USA) lett. A vezetőséget a hét földrészt képviselő személyek egészítik ki. Európát Emmanuelle Bauer lelkész nő Luxemburgból és Senka Sestak Peterlin Horvátországból képviseli.

A záróünnepségen az egyes földrészek képviselői a földrészre jellemző zenés-táncos kulturális műsort mutattak be. Az országokat képviselő népviseletek, az énekek és táncok Isten csodálatos teremtett világának sokszínűségével kápráztattak el.

Az egyhetes együttlétet az Argentína és Brazília határán levő Iguazú-vízesés meglátogatása koronázta meg. A természeti csoda a világ legszélesebb és legszebb vízesésrendszere, amely 270 külön zuhogóból és kisebb vízesésből áll. A zuhatagok majdnem 3 km hosszan húzódnak, átlagos magasságuk 60 m. A legmagasabb, a több mint 82 méter magasról lezúduló Ördög torka. A nemzeti parkban a színes csőrű tukánok, a pici és mozgékony kolibrik, a gyönyörű tollazatú papagájok és a színes pillangók élővilágát csodálhattuk meg.

A világot összefogó imádság mérhetetlen nagy, hegyeket is megmozdító erejéről tett újra bizonyosságot e csodálatos hét minden napja. Hálatelt szívvel köszönöm meg Istennek, valamint a Romániai Keresztyén Nők Ökumenikus Fóruma vezetőségének, hogy méltónak talált arra, hogy a romániai imanapot ilyen áldásokban gazdag konferencián képviseljem.

Az Argentína és Brazília határán fekvő Iguazú-vízesést turisták százezrei keresik fel minden évben

Istennel kezdték az évet

A konfirmandusok és a lányszövetség tagjai téli táborozáson vettek részt, amelyet az ikafalvi gyülekezet diakóniai bizottsága a Stichting Werkgroep Oost-Europa anyagi hozzájárulásával szervezett meg Tusnádfürdőn.

A szálláshelyre érkezve az otthon melege fogadott bennünket. Érezni lehetett Isten jelenlétét. Amíg a lányok a szobákat választották ki, a fiúk elmentek a helyi wellnessfürdőre. Amikor visszaértek, Pistáról meséltek. A történet végét

sajnos nem tudtuk meg, csak másnap. Az estét játékkal zártuk, amiben a gonoszt kerestük az angyalok és a táborlakók segítségével.

Reggeli után tanultunk Istennel beszélgetni: Pista története folytatódott. Ő az, aki a barátjával

val mindenről beszélt, ha ketten voltak. Viszont idegenek jelenlétében úgy tett, mintha nem is ismerné barátját. Rádöbrentünk, mi is sokszor ilyen Pisták vagyunk: legjobb barátunkkal, Istennel ritkán merünk mások előtt beszélgetni.

A történet után korlátainkat átlépve, hangosan adtunk hálát az Úrnak. Csodálatos volt. A Bibliát használtuk térképként. Isten ígését helyezték a szívünkre, ami arra buzdított, hogy örüljünk az Úrnak mindenkor, és tárjuk fel kéréseinket előtte, mert az ő békessége megőrzi szíveinket és gondolatainkat.

A nap további részében a Tízparancsolatot boncolgattuk, értelmeztük. Saját mondanivalót kerestünk. Szó volt az abortuszról is, hiszen az is a ne ölj! parancsolathoz tartozik. Szabadidőnkben játszottunk, pihentünk, az Olt partján sétálva megfigyeltük a természet szépségeit, jobban megismertük egymást. Beszélgettünk szomorúságról, örömről, szenvedésről, boldogságról, öregedésről. Rövid szünet után pedig az *Élretvalók* című filmet néztük meg.

Másnap láthatatlan színházban vehettünk részt, ahol érzékszerveinkre hagyatkozva érezhettük Isten üzenetét. Egyre őszintébbek voltunk egymás előtt. A szerencsés hazaérkezést kértük, a csodás napokat köszöntük, egymásért imádkoztunk. A kiértékelővel hivatalosan is végét ért a tábor. A hazaút gyorsan eltelt. Hálátelt szívvel érkezünk haza. Minden táborozónak felejtethetetlen élményben volt része, és megtanult hangosan imádkozni.

| DOMBI ANITA ETELKA, PÁNCZÉL ZENKŐ |

A küldetéses ember hazatért

„Isten akaratából vagyunk olyan küldetéssel, rendeltetéssel a világban, amilyennel vagyunk” – Tőkéczi László (1951–2018) fogalmazott így. Magáról, másokról. Vigasztaló, hogy a megrendítő halálhír óráiban az ígét és őt tudjuk idézni. Isten akaratából érkezett 66 évre reformátusnak, magyarnak közénk, történelem–német szakos tanárként népművelőnek. Presbiternek, főjegyzőnek, főgondnoknak, zsinati alkotó tagnak. Írónak és gondolkodásra, józanságra nevelőnek, összefüggéseket felismertető pedagógusnak. Sok értékkel ajándékozta meg benne nemzedékünket, magyarságunkat Urunk. Isten akaratából felismerte, vállalta küldetését, ezért is tudta betölteni azt. A Szentháromság-Isten „robotosaként” megpróbálta visszahálálni többemberről munkájával mindazt, amit kapott. Számos kitüntetés, a csak legkiválóbbaknak jutó Széchenyi-díj is jelzi, mi mindennel tartoztunk neki. És tartozunk visszavonhatatlanul. Imádkozva és dolgozva vált azzá, akinek küldte őt Küldője.

Istené legyen mindenért a dicsőség, amire elrendelte őt, s amiben beteljesítette honi zárandokútján életét elrendelő Urunk!

Tőkéczi László 1951. szeptember 23-án született Szikszón. Miskolcon érettségizett, majd a debreceni és a budapesti egyetem bölcsészkarán történelem–német szakos tanári oklevelet szerzett. 1975 és 1978 között a kispesti Landler-gimnáziumban tanított. 1978-ban került az Akadémia pedagógiai kutatócsoportjához, amely 1981-től az ELTE-hez tartozott. 1985-től az ELTE pedagógiai tanszékén tanított neveléstörténetet. 1989 óta az ELTE művelődéstörténeti tanszékének docense volt.

1994-ben nevezték ki a *Valóság* főszerkesztőjének, társadalmi munkában pedig részt vett a *Protestáns Szemle* szerkesztésében. A *Duna Tv* alapító kuratóriumának tagja volt, ahol a történelmi egyházakat is képviselte.

2002-ben a Dunamelléki Református Egyházkerület világi főjegyzőjének választották, majd 2009-től haláláig az egyházkerület főgondnoki tisztségét töltötte be. A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat (TIT) alelnöke volt. Évente mintegy 100 előadást tartott Magyarországon és a kisebbségi magyarság körében tudományos, egyházi, politikai és közművelődési témákban. Rendszeres szereplője volt a köztévén futó *Szabadság tér '56* című műsornak is.

Kutatási területe a sajtó-, eszme- és neveléstörténet, valamint a protestáns egyház története. Tőkéczi Lászlót 2014-ben a Magyar Érdemrend középkeresztjével tüntették ki, 2017-ben pedig megkapta a Széchenyi-díjat a magyar és az egyetemes történelem, illetve az eszme-, művészet- és művelődéstörténet területén egyaránt kimagasló tudományos és oktatói pályája, különösen Tisza István életművével kapcsolatos hiánypótló kutatásai és publikációi, valamint széles körű történelmi ismeretterjesztő tevékenysége elismeréseként.

| B. L. |

ÜZENET

ISSN 1223–8848

Az Erdélyi Református Egyházkerület gyülekezeti lapja

A szerkesztőség címe: 400158 Kolozsvár, Eötvös utca (str. Constanța) 1–3. sz.

Telefon: 0731-019404 • Drótposta: uzenet@reformatus.ro

http://www.reformatus.ro/uzenet.html • Főszerkesztő: Somogyi Botond

Kéziratot nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. • A lapban megjelent cikkek nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét tükrözik.

Tipográfia: IDEA PLUS

Készült az Erdélyi Református Egyházkerület Misztótfalusi Kis Miklós Sajtóközpontjának nyomdájában • Felelős vezető: Dávid Zoltán

